

İkiz Miti: Türk Mitolojisinde Ülgen-Erlik, Mısır'da Osiris-Seth ve Tek Tanrılı Dinlerde Kutsal Ruh-Şeytan Üzerine

Twin Myth: Ulgen-Erlik in Turkish Mythology, Osiris-Seth in Egypt and on Holy Spirit-Satan in Monotheistic Religions

Mustafa TÖZÜN

Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

ÖZET:

Bu çalışmada, öncelikle Türk Mitolojisinde Ülgen-Erlik ikiz miti tartışılmıştır. Sonra, Ülgen-Erlik miti Osiris-Seth miti ile karşılaştırılmıştır. İki zıt gücün çarpışmasına ait mitolojik hikâyelerin, monoteist dinlerde Kutsal Ruh-Şeytan olarak devam ettiği görülmektedir. Çalışmanın son kısmında, ikiz mitindeki iki zıt kutbun aynı varlığın iki görüntüsü olduğu tezi savunulmuştur. Bu tezin kabulü ile tek tanrılı dinlerin kutsal kitaplarında yer alan "insanın yaratılış hikâyesi" tekrar yorumlanmıştır. Buna göre: İkilik tüm evrende mevcuttur. Âdem, kendisinde bu ikiliği Ruh ve Nefs olarak görür. Kutsal Ruh, Âdem'e secde ederken, Kutsal Ruh'un Nefsi olan Şeytan Âdem'e secde etmez.

Anahtar kelimeler: İkiz miti, Ülgen-Erlik, Osiris-Seth, Kutsal Ruh-Şeytan

ABSTRACT:

In this study, Ulgen-Erlik twin myth in Turkish Mythology is discussed first. Then, Ulgen-Erlik myth was compared with Osiris-Seth myth. It is seen that the mythological stories of the collision of two opposing forces continue as the Holy Spirit-Satan in monotheistic religions. In the last part of the study, it was argued that two opposing poles in the twin myth are two images of the same being. With the adoption of this thesis, "the story of the creation of man" in the sacred books of the monotheist religions was reinterpreted. Accordingly, the duality is present in the whole universe. Adam sees this duality as Soul and Nafs in himself. While the Holy Spirit is prostrating to Adam, The devil that is the Nafs of the Holy Spirit does not prostrate to Adam.

Keywords: Twin Myth, Ulgen-Erlik, Osiris-Seth, Holy Spirit-Devil

1. Giriş:

İkiz mitlerini *düalist* düşüncenin ürünü olarak düşünebiliriz. İlk insanların yarattığı ilk kültür, bilimsel kanıtlara göre henüz varlığı tartışmalı olsa da ezoterik kayıtlarda yerini almış olan, *Mu Kültürü*dür. Mulular, Vahdet-i Vücut düşüncesini Güneş sembolü ile anlatmışlardır. Bir yuvarlak olarak güneşi çizmişler ve onun sayısal değerini 1 olarak belirlemişlerdir. Sembolün adı *Hun*'dur. Bu yuvarlağın ortasından bir çizgi çizildiğinde yaratılışın karşıtlıklar, zıtlıklar ilkesi belirlenmiş olur. Bunun sayısal değeri 10 (En mükemmel sayı), adı ise *Lahun*'dur. Lahun sembolünün yorumu: Birdeki iki, ikideki birdir. Her yaratılanın bir zıttı vardır, her şey zıttı ile birlikte var olur ve zıtlar arasındaki çelişkiler gelişmeyi, tekâmülü doğurur. Bu görüşler Batı'da diyalektik yasalar olarak bilinmektedir. Alman düşünür *Hegel*, bu yasalar ışığında *Diyalektik İdealizmi* oluşturmuştur. Marx'ın Diyalektik Materyalizmi ve Toplumsal Materyalizmi bu yasaların materyalist bir felsefe ile sentezlenmesi ve toplumsal gelişim yasaları halinde sunulmasıdır (Churcward, 2009).

Zıtlıklar Yasaları Doğu'da kendisini Tai Chi'de Yin ve Yang olarak gösterir. Zerdüştininde *Spenta Mainyu* (İyilik İlkesi) ile *Angra Mainyu* (Kötülük ilkesi) çatışması aynı yasaların din şeklinde sunulmasıdır. Ezoterik bilgelik bu yasaların Mu'dan, Atlantis'e, Tufan Sonrasında Atlantis'ten Osiris ile Mısır'a, oradan Antik Yunan'a ve diğerlerine geçtiğini ileri sürer. Zıtlıklar yasaları *Hermetik İlkeler* içerisinde yer alır. *Hermes*, Antik Yunan'da önemli bir tanrı olarak sayılır. Üç kez bilgin anlamında *Trimegiste* ünvanı ona atfedilmiştir. Mısır'da adı *Toth* olan tanrıdır. *İmhotep* olarak da bilinir. Genellikle *Hermes-Toth* olarak adı birleşik kullanılır. Tevrat'ta adı *Hanok* olarak bildirilen ve 365 yıl yaşadıktan sonra ölmeden, tanrı katına yükselen kişi odur. Hermes; Ermis, Ermiş olarak Anadolu'da söylendiğinden, Anadolu erenleri de Ermiş ünvanını almışlardır. İran'da Zerdüş'tün dininin adı Mazdaizm'dir. Tanrı'nın adı Ahuramazda'dır. Ahuramazda adı içinde, adın Hürmüz şekli kendini göstermektedir ki; Hürmüz = Hermes'tir. Ve İslam kaynaklarında anlattığımız tanrılaşmış bu kişinin, İdris Peygamber olduğu yer almaktadır (Bobaroğlu).

Nevzat Eren hocanın "Çağlar boyunca toplum, sağlık ve insan" adlı eserinde *İmhotep*'in Batı dillerinde **HERMETİK İLKELER** olarak anılan ilkeleri şunlardı:

- 1) **Akıl İlkesi:** Her şey akıldır, evren ussaldır.
- 2) **Uygunluk İlkesi:** Yukarda ne varsa aşağıdaki odur, aşağıda ne varsa yukarıdaki aynısıdır.
- 3) **Titreşim İlkesi:** Hiçbir şey titreşimsiz, devinimsiz değildir. Her şey devinir, titreşir.

4) Zıtlık- Kutupluluk İlkesi: Her şey ikilidir, her şeyin iki kutbu, ucu vardır. Her şeyin birbirine zıt iki özelliği, bir çift oluşturan iki ters özelliği vardır. Benzeyen ve benzemeyen aynıdır. Karşıt olan şeyler doğal olarak aynıdır, ancak nicelikleri ayrıdır. Uçlar karşılaşır, her gerçek iki yarım gerçeğin birleşmesinden oluşur. Tüm zıtlıklar uzlaşırlar.

5) Uyum (Ahenk) İlkesi: Her şey akar, içte ve dışta. Her şeyde bir gel-git olgusu özelliği vardır. Her şey yükselir ve düşer. Her şeyin içinde sallanan bir rakkas vardır. Sağa doğru sallanmanın etkisi ile sola doğru olanın etkisi aynıdır. Düzenlilik her şeyin eksisinin yerini kaplar.

6) Neden ve Etki İlkesi: Her nedenin bir etkisi vardır, her etkinin de kendi nedeni vardır. Her şey yasaya uygun olarak oluşur. Şans, henüz bilinmeyen bir yasaya göre ortaya çıkan şeydir. Nedenselliğin pek çok türü vardır, ancak hiçbir şey yasadan kaçamaz.

7) Cinsiyet İlkesi: Cinsiyet her şeydir. Her şeyin bir eril (erkek) ve bir dişil (dişi) ilkesi vardır. Cinsiyet her düzeyde kendisini gösterir, etkilidir (Eren, 1996).

Bu ilkeler İran'da, düalist düşüncenin bir ürünü olan Zerdüş'tün dininde şöyle yer aldı: Avesta'da aydınlığı simgesi *Hürmüz* ve karanlığın simgesi *Ehrimen* ikizdirler ve onların ikisini de doğuran *Zurvan*'dır (Bayat, 2017).

Burada iki zıt ilke birbirine denk olarak düşünüldüğü sürece düalizm sürmektedir, diyebiliriz. Biraz sonra göreceğimiz Ülgen-Erlik ikilisinde baskın olan zamanla Ülgen olacaktır. Bu da Türk Mitolojisinin düalist olmadığı fikrine bizi götürür (Bayat, 2017).

2. Ülgen-Erlik:

Pek çok mitolojide olduğu gibi Türk mitolojisinde de birbirine karşıt güçler birbirinin ikizi olarak tasvir edilirler. Bu ikiz olma durumu zıt güçlerin denklğine işaret etse de aydınlığın güçleri zamanla karanlığın güçlerine üstün gelmiş ve ikiz kardeşler baba-oğul olarak anılır olmuştur.

Türk Mitolojisinde de Ülgen ve Erlik ikiz kardeşler olarak sunulmuştur. Ancak düalist dinlerin etkisiyle Ülgen baskın güç haline geldiğinde Erlik'in babası olarak anılmıştır (Bayat, 2015). Altay-Sayan Türklerine dair inanış Ülgen ve Erlik'in yaratıldığını ve onları yaratanın her şeyin yaratıcı olan *Kögö Mönğö Tengri* olduğu yönündedir. Daha sonra *Kögö Mönğö Tengri*'ye *Kök Tengri* (*Gök Tanrı*) denilmiştir (Bayat, 2017).

Erlik, Ülgen gibi başlangıçta vardır. Mite göre kaz/ördek donuna giren Erlik suyun dibinden dünyanın yaratılması için gerekli olan toprağı/çamuru çıkarır. Böylece dünyanın

(yeryüzü, orta dünya) hâkimi olmak konusunda Ülgen kadar bir hakka sahip olur. Bu bilgi bizi ikizler mitine götürür. Ayrıca Erlik, Ülgen tarafından da yaratılmamıştır ve onun tarafından öldürülememektedir. Bu da Erlik'in Ülgen ile aynı kaderi paylaştığını ispatlar (Bayat, 2015. S: 328).

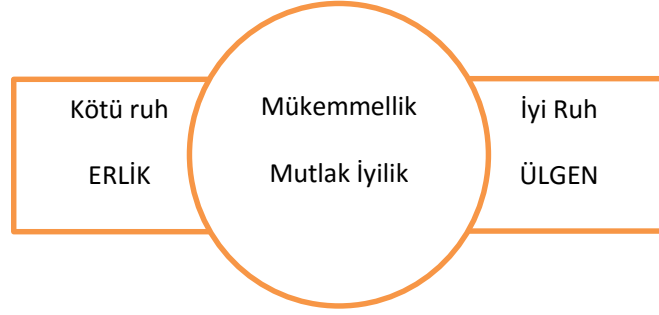
Ülgen ile Erlik *demiurg-antidemiurg* fonksiyonunu üstlenerek birbirine müttetik ikizler değil, birbiriyle çatışan ikizler konumundadır. İlk çatışma konusu göklerin hâkimiyeti üzerinedir. Erlik, Ülgen'i yaratıcılık konusunda kıskanmaktadır (Bayat, 2017. S: 330; Bayat, 2015. S: 330). Sonuçta Eski Türk inancı her iki varlığa hâkim oldukları mekânların aidiyetini vermiştir: Ülgen göklerin hâkimidir, Erlik ise yeraltının (Bayat, 2015. S: 330). Kozmogonik mitte *Ülgen*'in emri ile *Mandışire*'nin *Erlik*'i yeraltı dünyasına indirmesi bu varlığın olumludan olumsuz, iyiden kötüye çevrilişinin bir işaretidir (Bayat, 2015. S: 332).

Erlik, Şaman inanışlarına göre, insana canın veren ve alandır. Teleütler, çocuk kutunu Yayuçi vermediğinde Erlik'ten isterler. Altaylı Şaman dualarında Erlik, iplik gibi canı yaratmış (uçuk tındı bıçıp salgan) ve canı geri alan (ölöttön tın algan) olarak geçer (Bayat, 2015. S: 333). Moğol mitlerinde Erlik, *Han Garide* adlı devasa bir kuştur ve bu kuş ölüm meleğidir. Bu nedenle Erlik'e korku ile birlikte saygı duyulur (Bayat, 2017; Bayat, 2015. S: 344).

Erlik de androjen (hem eril hem dişil) bir özellik taşır. Başlangıçta Mitolojik Ana kompleksine dahil olan Erlik, can veren melektir ve bu işlevi can alan işlevinde korunmuştur. Daha sonra Şaman mitolojisinin güçlü etkisiyle Erlik, erkek olarak tasarlanmıştır. Bu otorite ile ilgilidir ve O yeraltının hakimidir ve ölümlerin ruhlarını yeraltına kabul eder. Bu androjen yapı Ülgen için de geçerlidir (Bayat, 2015. S: 336).

Şaman inanışına ait değişik mitlerde Erlik'in oğulları, kızları ve yardımcılarının isimleri ve sayıları farklı bildirilmekle beraber bunların Ülgen'in oğulları, kızları ve yardımcılarıyla eşleştirildiğini, denk ve zıt karakterli olarak düşünüldüğünü söyleyebiliriz. Ancak denklik Ülgen lehine dönebilmektedir. Ayrıca Ülgen'in oğullarının, Temir Han gibi, bazen Erlik'in oğulları gibi sunulduğunu da görmekteyiz. Bu da bize Ülgen ve Erlik'in ikizliğini işaret etmektedir (Bayat, 2015. S: 345-346).

Kadim zamanlardan bugüne ikiz mitiyle anlatılmak istenen şudur: Zıtlıklar aynı yuvadan çıkmaktadırlar. Bu yuva başlangıçta yalnız bir tarafı (iyilik, ışık tarafını) yansıtmıştır. Mutlak iyilik iki zıt kutba ayrılmakla üçlü bir sistem ortaya konulmuştur (Bayat, 2015. S: 332). Türk mitolojisinde bu durumu *Fuzuli Bayat* şöyle şematize etmektedir:

3. Osiris-Seth:

Buradan *Semavi Dinlerde Kutsal Ruh-Şeytan İkiliği* konusuna geçip *Erlık-Ülgen* ilişkisindeki benzeşmeleri göstermek için Antik Mısır'a yönümüzü dönmeliyiz. *Osiris* ve kardeşi *Seth*'in mitine. Mit özetle şöyledir:

“Geb ve Nut’un dört çocuğu olur. İki erkek, ikisi kızdır. Erkekler; Osiris ve Seth, kızlar İsis ve Nephthys’tir. Daha sonra Osiris İsis ile evlenir. Bu evlilikten Horus (Güneş tanrısı) doğar. Seth ise Nephthys ile evlenir. Ancak Nephthys Osiris’i baştan çıkarır ve Anubis’i (Ölüm tanrısı) doğurur. Ra, gökyüzüne kural koymak için çıktığında yeryüzünün hâkimiyetini Osiris’e bıraktı. Bu Ra’nın isteğiyle olmadı. İsis, Ra uyurken onun tükürüğünden bir yılan yaptı. Yılan Ra’yı soktu. İsis, Ra’yı iyileştirdi ve ona kocası Osiris’i kral yapması yolunda zorladı. Böylece yeryüzünün hâkimi Osiris oldu. Kardeşi Seth ise Ra’ya yakındı ve kral olma hakkının kendisinde olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden kardeşi Osiris’i kışkırdı, ona düşman oldu. Bir tuzak ile Seth Osiris’i öldürür. Şöylece: “Seth büyük bir yemek verir ve Osiris’i de çağırır. Yemeğin sonunda Set bir tabut çıkarır ve bunun içine sığacak olan kişiye hediye edeceğini söyler. Kimse başaramaz. Sıra Osiris’e gelir. Osiris tabuta yatar yatmaz Set kapağı kapatır üzerine erimiş kurşun döker. Tabutu Nil Nehrine atar. İsis, tabutu bulur ve büyü ile Osiris’i hayata döndürmek üzereyken Seth, İsis’e ve çocuk Horus’a saldırır. Seth, Osiris’in bedenini 14 parçaya ayırır ve bu parçaları Mısır toprakları üzerine dağıtır. İsis ve Nephthys bütün Mısır’ı dolaşarak Osiris’in bedeninin parçalarını toplar. Anubis mumya bezleriyle Osiris’i sarar ve Osiris hayata döner. Daha sonra Osiris’in oğlu Horus Seth’i yener. Yeniden canlanan Osiris artık bu dünyada yaşamak istemez ve hükmetmek için ölümler ülkesine gitmeyi tercih eder. Burada Anubis ölümleri yargılanması için Osiris’e getirecektir. Osiris artık ölümler ülkesinin yargıç ve koruyucusu olur.”” (Üstün).

Bu mitte Osiris iyilik tanrısı, Seth kötülük tanrısı olarak görünmektedir. Ancak mitin sonunda görüldüğü gibi yeraltının hâkimi Seth yerine Osiris olmaktadır. Bu son, bize Seth ile Osiris'in ikizliğini göstermektedir. Tıpkı Ülgen ve Erlik de olduğu gibi.

Champdor'un "Mısır'ın Ölüler Kitabı" adlı eserinde Osiris, Seth ve Horus hakkında şu bilgilere rastlamaktayız:

*"OSİRİS ölülerin koruyucu tanrısıdır. Bütün doğan şeylerin simgesi olduğundan ölüler arasındaki yeri tamdır; çünkü ölüler, galaksilerin dönendiği gök nehirlerinde ebediyen dolaşmaya başlamadan, belki de evren dediğimiz, başlangıç ve oluş olan ışıklı ruhların arasında, artık belleği olmayan zamanda gelişmeye başlamadan, İkinci bir defa daha doğacaklardır. (...) Osiris, yeryüzü veya uzayda olsun, yaşamsal etkinliktir ve bir tanrının görünür şekli altında ölümlere yeniden canlanmayı vaad etmek için ve sonuçta Osiris'in şaşaası ile yeniden canlanacaklarını vaad etmek için onların dünyasına iner. (...) O Osiris'in karısı, sihirbaz İsis ağlasın; o İsis ki insanlara bedenlerinin çürümemesi için ne yapmak gerektiğini, iç organları ayrılıp vazolara konulduktan sonra bedenin nasıl mumyalanacağını öğretti; o İsis ki, kardeşi Seth tarafından öldürülmüş sevgilisini, bütün Mısırda dağılmış ölüsünün — erkeklik organı hariç; çünkü onu nehirden bir balık (oxyr- hynque) yutmuştu — on üç parçasını bulduktan sonra, diriltmişti. (...) SETH, typhon hayvanı başlı kötülük prensibi, karanlıkların akıl almaz kaynaşmasını, bizi taşıyan dünyanın altında düşünülen bu harabiyet bölgelerindeki bozucu her şeyi kişileştirir. Kendisine «pislik» attığı için Horus onun husyelerini (testis) koparmış, böylece, Plutarque'ın söylediği gibi, ondan kudretini ve etkinliğini almıştır. Mısırlılar Coptos 'da, Seth 'in erkeklik uzvunu ellerinde tutan Horus 'un bir heykelini dikmişlerdir. Silueti titremeden göz önüne getirilemeyen Seth, ünlü lanetlemelerle davet edilir. Bununla birlikte, birçok milleti yenen II. Ramses, bir mabedin kapısına kendisinin Seth 'in dostu olduğunu yazdırmıştır. Siyah domuz seth her ay, ay 'ı yutar; çünkü Osiris 'in ruhu oraya sığınmıştır. Bu Horus - Seth çatışması, bu evrensel mitos, sonu gelmez iyi ve kötü savaşıdır. Dünyanın başlangıcından beri şu veya bu biçimde ortaya çıkar. Bazen şurada yatıştır, bazen orada alevlenir. Ölmüş eski zamanların gecesinden ve gelecek zamanlarda, insanları yapan tanrıların ortaya çıkardıkları bazen saf olmayan bu alev, **sonu gelmez ikilik : (düalizm) 'dir.**" (Champdor).*

Bu mitte Seth'in karşısına Osiris'in oğlu Horus'un çıktığını görmekteyiz. Ancak Horus'un mücadeleye dâhil olması düalizme engel değildir. Horus, üçüncü bir kişi değildir. O, Osiris'in tekrar bedenlenmiş halidir. Champdor'un eserinde Horus hakkında şunlar yazılıdır:

“Yirmi değişik şekil altında HORUS Mısır panteonunun (tanrılar gurubunun) en büyük tanrılarındandır. (...) İsis, Osiris'i Horus biçiminde dirilttikten sonra onu gökyüzüne, tanruların karşısına, yeni şekillere, doğru çıkardı... Eski Mısırlılar, içinden çıktığı eski bir şekilden evrim sonucu oluşan her şekle, çocuk diyorlardı. (...) O, önceki şekli üzerindeki yengisi ile yeni nitelikler kazanmıştır. Horus, Osiris'in yeni bir yaşam biçimidir... Evrim, ruhun yükselişi ve saflaşma yoluyla değişimi, önceki tabiatından, şeklinden çıkararak bir çocuk olunmasına bağlı bir şeydir. (...) ölmüş Osiris'ten çıkıp İsis'i dölleyen tohum bir Horus - Sothis, aydınlık Horus'tur!” (Champdor).

4. Tek Tanrılı Dinlerde Kutsal Ruh-Şeytan:

Yukarıdaki örnekler bize *düal* yapının insanlığın gelişim süreci içerisinde devam ettiğini göstermektedir. Ancak tek tanrılı dinlerde bu yapı hayır ve şerrin (iyilik ve kötülüğün) Allah'tan geldiği inancına doğru gelişmektedir. Bu da bize daha önceki inançlarda iki varlık, iki tanrı, iki ilke olarak sunulan zıtlıkların tek tanrı şemsiyesi altında toplandığını gösterir.

Kur'an-ı Kerim'de; iman edenler-inkâr edenler, sağdakiler-soldakiler, cennet-cehennem gibi zıtlıkların eşit sayıda, ahenkli ve ardı sıra sunulması zıtlıklar ilkesinin Kur'an vahyinde de tekrar edildiğini göstermektedir. Bazı ilgili ayetler şöyledir:

“4 - Ve onlar ki hem sana indirilene iman ederler, hem senden önce indirilene. Ahirete de bunlar kesinlikle iman ederler.

5 - Bunlar, işte Rabblerinden bir hidayet üzerindedirler ve bunlar işte felaha erenlerdir.

6 - Şu muhakkak ki inkâr edenleri uyarsan da, uyarmasan da onlar için birdir. Onlar inanmazlar.

7 - Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinin üzerinde bir de perde vardır. Ve büyük azab onlarıdır. (Bakara Suresi, 4-7)”

“8 - Sağın adamları (var ya) ne mutludurlar onlar!

9 - Solun adamları ise ne uğursuzdurlar onlar! (Vakıa Suresi, 8-9)”

“10 - Öyle yücedir O ki, dilerse sana ondan daha iyisini, altından ırmaklar akan cennetler verir, sana köşkler de yapar.

11 - Fakat onlar o saati (kıyameti) de yalanladılar. Biz ise o saati yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırladık.

12 - Ki, cehennem ateşi uzak bir mesafeden kendilerine görününce, onun bir hışımlanmasını (kaynamasını) ve uğultusunu işitirler.

13 - Elleri boyunlarına bağlı olarak onun dar bir yerine atıldıkları zaman da, oracıkta yok olmayı isterler.

14 - (Onlara şöyle denilir) Bu gün bir yok olmayı değil, nice yok olmaları isteyin!

15 - De ki: Bu mu daha iyi, yoksa takva sahiplerine vaad olunan ebedilik cenneti mi? Çünkü orası, onlar için bir mükafattır ve bir varış yeridir.

16 - Onlar için orada ne isterlerse var, hem orada ebedî kalacaklar. Çünkü bu Rabbinden yerine getirilmesi istenen bir vaaddir.” (Furkan Suresi, 10-16).

İkilik ilkesi çok tanrılı dinlerin tanrısal varlıklarına karşılık tek tanrılı dinlerde melekler-şeytanlar olarak yer almıştır. Meleklerin en büyüğü İslam dininde Cebrail (as)’dır. Şeytanların en büyüğü ise İblis’tir. Hıristiyan inancında ise Cebrail (as) (Gabriel), Kutsal Ruh olarak tanrı üçlemesinin (teslis) içinde yer almıştır: Baba-Oğul-Kutsal Ruh. İkiz mitinin bir versiyonu olan Baba-Oğul mitinin Hıristiyanlığa girmiş olduğunu görmekteyiz. Burada İsa (as)’nın konumu Mısır mitolojisiyle karşılaştırdığımızda Güneş Tanrısı Horus’a denk düşmektedir. Baba ise Osiris’tir. Hıristiyanlıkta Baba-Oğul mitine Kutsal Ruh katılmıştır.

Hıristiyanlıktaki Baba-Oğul miti zıt kutupların değil, müttefik olan ilkelerin birlikteliğinin bir örneğidir. Benzer bir durum Alevi-Bektaşî ve Şii İslam’ında da mevcuttur: “Allah Bir, Muhammed-Ali”. Allah’ın birliği kabul edilerek, Allah-Muhammed-Ali üçlemesi yapılmaktadır. Muhammed-Ali ikilisi de aynı nur’un iki parçası durumundadır.

Gördüğümüz gibi tek tanrılı dinlerde de ikilik ilkesi yer almakta, birdeki iki; ikideki bir üçleme şeklinde belirlemektedir.

Bundan sonraki bölümde, bu bilgiler ışığında, Cebrail (as)’in Şeytan (İblis) ile aynı varlığın iki yüzü olduğu tezini ortaya atarak Tevrat’ta ve Kur’an’da yer alan “insanın yaratılışı” anlatımını yorumlaya çalışacağız.

5. Kutsal Kitaplarda İnsanın Yaratılışı ve Bunun İkiz Miti İle Yorumlanması:

Tevrat’ın Tekvin bölümünde tafsilatlı olarak Âdem’in ve eşinin yaratılışı, Şeytan’ın (=yılan) aldatmasıyla ilk günahın işlenmesi ve Cennetten kovulma anlatılmaktadır.

İlgili Tevrat ayetleri şöyledir:

TEVRAT

İKİNCİ BÖLÜM

“2:7 Rab Tanrı Âdem’i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Âdem yaşayan varlık oldu.

2:8 Rab Tanrı doğuda, Aden’de bir bahçe dikti. Yarattığı Âdem’i oraya koydu.

2:9 Bahçede iyi meyve veren türlü türlü ağaç yetiştirdi. Bahçenin ortasında yaşam ağacıyla iyiyle kötüyü bilme ağacı vardı.

2:10 Aden’den bir ırmak doğuyor, bahçeyi sulayıp orada dört kola ayrılıyordu.

2:11 İlk ırmağın adı Pişon’dur. Altın kaynakları olan Havila sınırları boyunca akar.

2:12 Orda iyi altın, reçine ve oniks bulunur.

2:13 İkinci ırmağın adı Gihon’dur, Kuş sınırları boyunca akar.

2:14 Üçüncü ırmağın adı Dicle’dir. Asur’un doğusundan akar. Dördüncü ırmak ise Fırat’tır.

2:15 Rab Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Âdem’i oraya koydu.

2:16 O’na bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin diye buyurdu,

2:17 “Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün.”

2:18 Sonra “Âdem’in yalnız kalması iyi değil” dedi, “Ona uygun bir yardımcı yaratacağım.

2:19 Rab Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Âdem’e getirdi. Âdem her birisine ne ad verdiyse her biri o ad ile anıldı.

2:20 Âdem bütün evcil ve yabanıl hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu. Ama kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı.

2:21 Rab Tanrı Âdem'e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken Rab Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı.

2:22 Âdem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem'e getirdi. (İbranîce adam iş, kadın işşadır. Yani adamdan kadının yaratılması iş'ten işşa'nın türetilmesiyle sembolize edilmişti İbranîce'de).

2:23 Âdem, "İşte bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir," dedi, "Ona kadın denilecek, çünkü o Adam'dan alındı."

2:24 Bu nedenle adam annesini, babasını bırakıp karısına bağlanacak. İkisi tek beden olacak.

2:25 Âdem de kadın da çıplaktılar ikisi de utanç nedir, bilmiyorlardı."

TEVRAT

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"1 RAB Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yıldı. Yılan kadına, "Tanrı gerçekten, 'Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin' dedi mi?" diye sordu.

2 Kadın, "Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz" diye yanıtladı,

3 "Ama Tanrı, 'Bahçenin ortasındaki **ağacın meyvesini yemeyin**, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz' dedi."

4 Yılan, "Kesinlikle ölmezsiniz" dedi,

5 "Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız."

6 Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi.

7 İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar.

8 Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen RAB Tanrı'nın sesini duydular. O'ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler.

9 RAB Tanrı Adem'e, "Neredesin?" diye seslendi.

10 Âdem, "Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim" dedi.

11 RAB Tanrı, "Çıplak olduğumu sana kim söyledi?" diye sordu, "Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?"

12 Âdem, "Yanıma koyduğün kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" diye yanıtladı. 13 RAB Tanrı kadına, "Nedir bu yaptığın?" diye sordu.

Kadın, "Yılan beni aldattı, o yüzden yedim" diye karşılık verdi.

14 Bunun üzerine RAB Tanrı yılanı, "Bu yaptığından ötürü Bütün evcil ve yabanıl hayvanların En lanetlisi sen olacaksın" dedi, "Karnının üzerinde sürünecek, Yaşamın boyunca toprak yiyeceksin.

15 Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu Birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, Sen onun topuğuna saldıracaksın."

16 RAB Tanrı kadına, "Çocuk doğururken sana Çok acı çektireceğim" dedi, "Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, Seni o yönetecek."

17 RAB Tanrı Âdem'e, "Karnının sözünü dinlediğin ve sana, Meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için Toprak senin yüzünden lanetlendi" dedi, "Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın.

18 Toprak sana diken ve çalı verecek, Yaban otu yiyeceksin.

19 Toprağa dönünceye dek Ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın Ve yine toprağa döneceksin."

20 Âdem karısına Havva adını verdi. Çünkü o bütün insanların annesiydi.

21 RAB Tanrı Adem'le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi.

22 Sonra, "Âdem iyiyi kötüyü bilmekle bizlerden biri gibi oldu" dedi, "Artık yaşam ağacına uzanıp meyve almasına, yiyip ölümsüz olmasına izin verilmemeli."

23 Böylece RAB Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Adem'i Aden bahçesinden çıkardı.

24 Onu kovdu. Yaşam ağacının yolunu denetlemek için de Aden bahçesinin doğusuna Keruvlar ve her yana dönen alevli bir kılıç yerleştirdi (Tekvin, 3: 1-24).

Tevrat'ta insanın yaratılışına dair anlatılanlar Kur'an'ın bazı surelerinde tekrar edilerek tasdik edilmiştir. Şimdi Kur'an'ın bir halife olarak Adem'in yaratılmasından sonra meleklerin ve Şeytan'ın nasıl tepki verdiğini anlatan Bakara Suresi'nin ayetlerine bakalım:

“30 - Bir zamanlar Rabb'in meleklerle: "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. (Melekler): "A!.. Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökcek birisini mi yaratacaksın? Oysa biz seni överek tesbih ediyor ve seni takdis ediyoruz" dediler. (Rabb'in): "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim." dedi.

31 - Ve Âdem'e isimlerin hepsini öğretti, sonra onları meleklerle gösterip: "Haydi davanızda sadıksanız bana şunları isimleriyle haber verin." dedi.

32 - Dediler ki: "Yücesin sen (ya Rab!). Bizim, senin bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz sen bilensin, hakîmsin".

33 - (Allah): "Ey Âdem, bunlara onları isimleriyle haber ver." dedi. Bu emir üzerine Âdem onlara isimleriyle onları haber verince, (Allah): "Ben size, ben göklerin ve yerin gaybılarını bilirim, sizin açıkladığınızı da, içinizde gizlediğinizi de bilirim" dememiş miydim?" dedi.

34 - Ve o zaman meleklerle: "Âdem'e secde edin!" dedik, hemen secde ettiler. Yalnız İblis dayattı, kibrine yediremedi, inkârcılardan oldu.

35 - Dedik ki: "Ey Âdem, sen ve eşin cennette oturun, ikiniz de ondan dilediğiniz yerde bol bol yeyin, fakat şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz."

36 - Bunun üzerine şeytan onları(n ayağını) oradan kaydırды, içinde buldukları (cennet yurdu)ndan çıkardı. Biz de: "Birbirinize düşman olarak inin, orada belirli bir vakte kadar sizin için bir karar yeri ve bir nasib vardır." dedik.

37 - Derken Âdem Rabb'ından birtakım kelimeler aldı, (onlarla tevbe etti. O da) tevbesini kabul etti. Muhakkak O, tevbeyle çok kabul eden, çok esirgeyendir.

38 - Onlara dedik ki: "Hepiniz oradan inin. Size benim tarafımdan bir hidayet rehberi geldiğinde, kim o hidayetçimin izinde giderse, onlar için hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır.

39 - İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da cehennem ehlidirler. Orada ebedî olarak kalacaklardır.” (Bakara Suresi, 30-39).

Bu ayetler ışığında İkiz mitinde yer alan iki zıt varlığın tek varlık olduğunu düşünerek ayetleri yorumlayalım:

“Olan şu idi: Mevcudat’ın küllü (toplamı) Cebrail (a.s.) idi. O’na (a.s.) RUH, KUTSAL RUH da dedik. O Mevcudat var olduğunda, İblis de onun nefsi olarak var oldu. İblis; sözcük kökenine bakıldığında elbise demektir. İblis sözcüğü; elbise ve libas sözcükleri ile aynı köktendir. Cebrail (a.s.) dediğimiz Mevcudat’ın toplamının nefsi İblis Şeytan idi.

Cebrail (a.s.) için, onun örnekleme olan Âdem yaratıldı. **Cebrail (a.s.)** kendisine benzeyen (Tevrat’ın değişimiyle kendi suretinde olan) **Âdem’i sevdi.** Cebrail (a.s.), kendi bünyesinden yaratılmış olan NUR parçalarından (Bunlar meleklerdir, bir bakıma Cebrail’in (a.s.) vücudunun hücreleridir) Âdem’e saygı göstermesini (secde) diledi. Böyle de oldu. Oysaki **İblis diye bize kişileştirilerek anlatılan Şeytan, secde etmedi. Ancak İblis-Şeytan, Cebrail’in (a.s.) nefsi idi...**

Asıl olan şuydu: Cebrail’in (a.s.) nefsi kendi örnekleme karşı kibirleniyor ve onu reddediyordu. Bu yüzden O Allah ki; kendisinden kaynaklanan bu NUR’a (Cebrail’e (a.s.)) **nefsini (İblis’i) terbiye etmesi için mühlet vermişti.** Ancak Cebrail (a.s.) diyalektik yasalar (karşıtlıklar ilkeleri) gereği bunu, âlemler olarak var olduğu sürece hiçbir zaman tam manasıyla yerine getiremeyecekti. Ancak kıyamet dediğimiz âlemlerin kapanış an’ında ikilikler ortadan kalkacaktı. Bir başka değişle; Şeytan da yok olacaktı. Cebrail’in (a.s.) kendisi gibi. Bu an’dan sonra RUH tekrar belirecekti. **ÇÜNKÜ YAŞAM SONSUZ BİR DÖNGÜ İDİ.** Bu döngü Mitolojide kuyruğunu ısırarak UROBOROS adlı YILAN ile sembolize edildi... Bektaşilikte ise bu sonsuz yaşam döngüsü DEVRİYE adıyla anıldı. Ölen kişiye ise aslında sadece bedeni terk ettiği ve gerçekte ölmediği için “Kalıbı değiştirdi.” denildi.

(...)

Bütün bu anlattıklarımız; Âdem’in dünya hayatında da tekrarlanmaktadır. Âdem ruhu bedenlenmektedir. Bedeni ile nefsi belirlemektedir. Âdem Ruhu Cebrail Planı’na dâhildir. Nefs ise İblis Planı’na aittir. Ruh, nefis ile dünyada yaşar. Yaşamın amacı nefsin terbiyesidir. Bu, tam manasıyla bir yaşamda gerçekleşemezse dünya yaşamları tekrarlanır (Reenkarnasyon). Ruh nefsten tam manasıyla arındığında ise Dünya Planı’ndan kurtulur ve ana kaynağa doğru,

NUR'a doğru, Nur'un da kaynağı olan O'na doğru yoluna devam eder. Bu gerçeklik Kuran-ı Kerim'de "Sonunda O'na döndürüleceksiniz." ayetleri ile tekrar tekrar insanlığa bildirilmiştir."

6. Sonuç:

İkiz miti kadim toplumlarda yer almış, mitlerde anlatılagelmiş ve tek tanrılı dinlere Kutsal Ruh-Şeytan olarak girmiştir. Biz bu ikiz mitini Mısır'da Osiris-Seth, İran'da Hürmüz-Ehrimen olarak gördüğümüz gibi Türk mitolojisinde de Ülgen-Erlik olarak görürüz. Tevhid inancı bu ikilikleri birler. Âdem, bu ikiliği kendisinde ruh (öz) ve nefis olarak görür. Mevcudat'taki ikiliği, birdeki ikiyi anlar. Bu da tasavvufun kâmil insan olmaya götüren yolunda, şuurlanışın henüz gerçekleşmediği insanlar için "sır" olan gerçektir.

Kaynaklar:

- 1- Bakara Suresi. Elmalılı Meali. <http://www.kuranikerim.com/melmalili/bakara.htm> Erişim: 28.08.2018
- 2- Bayat, F. (2015). Türk Mitolojik Sistemi-1, 3. Basım, İstanbul. S:324-351.
- 3- Bayat, F. (2017). Kadim Türklerin mitolojik hikâyeleri. Ötüken Neşriyat AŞ., İstanbul.
- 4- Bobaroğlu, M. İrfan öğretileri, Ermişlerin ermişi Hermes Toth. Anadolu Aydınlanma Vakfı. http://www.anadoluaydinlanma.org/kadimbilgelik/hermetik_ogreti/hermes_thot.pdf (Erişim: 09.07.2017).
- 5- Champdor, A. Mısır'ın Ölümler Kitabı. Çev: Suat Tahsuğ. Ruh ve Madde Yayınları. http://www.evreninsirlari.net/dosyalar/138_s16_02.pdf (Erişim: 28.08.2018).
- 6- Churcward, J. (2009). Kayıp Kıta MU. Ege Meta Yayınları, 6. Baskı.
- 7- Eren, N. (1996). Çağlar boyunca toplum, sağlık ve insan. Gelişim Dizgi & Yayıncılık, Ankara. S: 138.
- 8- Furkan Suresi. Elmalılı Meali. <http://www.enfal.de/melmalili/furkan.htm> (Erişim: 28.08.2018).
- 9- Tekvin, 2: 7-24. <https://www.kutsalkitap.org/online-tevrat-oku/> (Erişim: 28.08.2018).
- 10- Tekvin, 3: 1-24. <https://incil.info/arama/Tekvin+3> (Erişim: 07.07.2017).
- 11- Üstün, Ş. Kural Koyucu ve Koruyucu: Mısır Tanrısı Osiris'in İlginç Hikayesi. <https://onedio.com/haber/5-maddede-misir-tanrиси-osiris-in-iliginc-hikayesi-629436> (Erişim: 28.08.2018).
- 12- Vakıa Suresi. Elmalılı Meali. <http://www.kuranikerim.com/melmalili/vakia.htm> (Erişim: 28.08.2018).